

Kes vähegi soovib, saab iga päev tööd teha – pakkida kohalikule firmale katusede-taile. Selline tegevus on rahustav, rutiinne ja aitab aega kiiremini mööda saata.

Kasulikuna saab end tunda ka hooldekodu suures majapidamises vajalikke igapäevatöid tehes – kas või laost puhast pesu laiali tassides. FOTOD: SANDER ILVEST

VALE KOHT. Eesti ainsas kinnises erihooldekodus Valklas peetakse ühiskonnale ohtlike psüühiliselt haigete inimeste kõrval kohtuotsusega kinni ka dementseid vanureid ja autiste.

Vanainimesed elavad justkui trellide taga

ANNELI AMMAS
reporter

Harjumaal Kuusalu vallas asuva Valkla kinnise erihooldekodu piirdeaeda on ehitatud üha kõrgemaks ja tihedamaks ning seda peamiselt ühe vaimupuudega hoolealuse pärast, kes täidab oma päevi nuputamise ja kuidas töötajad üle mängida ja jälle plehku panna.

Sellel nupumehel on aastate jooksul õnnestunud Valklast põgeneda rohkem kui kümme korda ning enamasti on ta jõudnud ka Eesti teise otsa ja jälle Valklasse tagasi. Viimati suutis ta lahti muukida suletud katuseakna ja sealtkaudu välja ronida.

Noormehe pagemistest poleks suurt lugu, aga ta ei tee vahet, mis oma ja mis võõras, ning jõuab teel koju varastada asju ja ehmatada kaaskodanikke. Ta leitakse alati üles ja tuuakse Valklasse tagasi. Kuni järgmise korrani.

Valklas ei kahelda, et see hoolealune ei saa elada vabades, kuid samas ei peaks ta elama ka sellises hooldekodus.

«Sotsiaaltööle keskenduv asutus ei saa ehitada end füüsiliselt ja vaimselt vanglaks vaid ühe inimese pärast, kelle riiki ei oska midagi muud peale hakata, kui üritada teda kusagil kinni hoida,» arutles Valkla Kodu juht Indrek Lindsalu. «Seda enam, et tegu on alles väga noore mehega, kellel pikk elu ees.»

Kohus määrab – kinnises erihooldekodusse satuvad inimesed vaid kohtuotsusega – Valkla Kodu liiga palju inimesi, kes oma diagnoosi järgi sinna ei peaks kuuluma: dement-

seid vanureid, alkohoolikuid ja täielikke autiste. Inimene saadetakse sinna aastaks ja seda aega võidakse hiljem aasta kaupa pikendada. Mõnedki, dementseid vanainimesed eriti suure tõenäosusega, võivad sinna jääda kuni surmani.

«Dementseid vanainimesi ei peaks siia üldse saadetama,» oli Lindsalu veendunud. «Meil on siin aastaid olnud proua, kes arvab, et on viieaastane, ja loomulikult ta eksib ära, kui kuhugi ise minema hakkab, aga ta ei pea olema kinnises asutuses.»

Ta lisas, et kinnises erihooldusele määramise mõte on aidata endale ja teistele inimestele ohtlikku, psüühiliselt haiget inimest, et ta saaks edaspidi turvaliselt hakkama kas ise või tavalises hooldeasutuses.

Rutiin hoiab raamides

Kuidas dementseid vanainimesed kinnisesse hoidusasutusse satuvad? Valkla kogemus näitab, et oma rolli mängib riikliku hoolekande puhul ka summa, mis inimesel endal või tema eestkostjal tasuda tuleb.

ASi Hoolekandeteenused teenuste direktor Liina Lanno võrdles summast: riik maksab Valklas koha eest üle 900 euro kuus ning inimese omaosalus on toidu ja majutuse eest lisaks 230 eurot. Võrdluseks, tavalises eakate kodus on omaosalus 700 eurot või rohkemgi. Nii lähedased kui ka kohalikud omavalitsused, kui nad õnnetu vanainimese eest vastutavad, vaatavad oma rahakotti.

«Tavaline leebe vanainimene ei ole kuidagi ära teeninud, et ta peab oma elu lõpu sisuliselt trellide taga veetma,» leidis Lindsalu. «Nende heaks ei saa me siin paraku muud teha kui pakkuda võimalikult inimväärsed elutingimusi.»

Sama lugu on raske autismi diagnoosiga hoolealustega, kes mõnikord samuti kohtu otsusel kinnisesse erihooldekodusse saadetakse. Autistid vajavad väga selgeid raame, ühesugust käitumist, neid võib endast väl-

ja viia väikegi muutus igapäevavarutiinis. Valklas püütakse seda rutiini hoida, kuid autisti võib tõsiselt häirida iga pisiasi.

Miks autistid Valklasse satuvad? «Sageli ei ole lähedastel lihtsalt võimalik nende eest ööl kui päeval hoolt kanda, ja siis nad satuvad siia,» rääkis Lindsalu. «Aga nii palju, kui nad tegelemist vajaksid, ei suuda meie siin tagada. Meil on tosina autisti kohta päeval tööl kaks inimest ja öösel üks, aga autist vajab võimalikult personaalset, üks ühele lähenemist.»

Kui veel aasta tagasi oli Eestis neli-viis kinnist erihooldekodu, siis nüüd on täiskasvanute jaoks vaid Valkla.

Ka Lanno on kindel, et kohus ei peaks raske diagnoosiga autiste kinnisesse asutusse saatma. «Nende jaoks sobib n-ö kinnisepoolne elukoht, päris avatud keskkonnas ei saaks nad hakkama,» rääkis ta.

Lanno ja Lindsalu hinnangul ei peaks kinnise erihooldekodu olema koht ka alkohoolikutele. Aga ka alkoholisõltuvusega inimesed, kes vägijooke tarvitades agressiivseks muutuvad, saadab kohus lõpuks aastaks kinnisesse erihooldekodusse.

Viimane erihooldekodu riigis

ASi Hoolekandeteenused Valkla Kodu on ainuke kinnine erihooldekodu, kus kohtumääruse alusel hoitakse endale ja teistele ohtlikus seisundis täiskasvanuid, kellel on erinevad psühhiaatrilised diagnoosid.

Erihooldekodus ei ravi ta inimesi, vaid eesmärk on aidata endale ja teistele ohtlikus vaimses seisundis inimesi igapäevavarutiiniga, pideva järelevalve ja juhendamise all rahuneda, et nad võiks jätkata elu tavalises hooldekodus või ka päris kodus.

Valkla erihooldekodu ei ole psühhiaatriahäigla. Viimasest võidakse aktiivsel ravil olnu saata edasi erihooldekodusse, et tema seisund jälle ei halveneks. Liikumine võib olla ka vastassuunaline: erihooldekodust võidakse hoolealuseid, kelle seisund on halvenenud ning kes ei allu töötajatele või muutuvad ohtlikuks, saata mõneks ajaks haiglasse ravile.

Viimaste aastate jooksul on AS Hoolekandeteenused sulgenud kinnised osakonnad Kernus

«Meie siin ju tegelikult sõltuvust ei ravi, vaid hoiame neid lihtsalt viinast ja muudest ainetest eemal,» ütles Valkla Kodu juht. «Pikemas vaates ei saa me neid kuigi palju aidata.»

«Aasta ei saa ta meie juures olles alkoholi, aitame tal kainenena elada ning ta ongi aasta pärast tubli ja saab koju, kuid enamasti hakkab jälle alkoholi kuritarvitama ning võib taas ka meile sattuda,» kirjeldas Lanno, kelle sõnul on sageli ainult aja küsimus, millal tagasilangus tekib.

«Et aidata pikemaajaliselt, selleks on pikaajalised programmid, nagu näiteks pakub Lootuse küla,» rääkis ta. «Meil pole selline lähenemine võimalik. Alkohoolik on oma probleemide tõttu ühiskonnast välja tõugatud, aga inimesel on loomulik soov olla ühiskonnale kasulik, millega ta aga hakkama ei saa.»

ASi Hoolekandeteenused teenuste direktor leidis, et sellisele inimesele pole vaja kohtumäärust, vaid töökodu, kus ta on vabatahtlikult ning kus teda aitavad professionaalid.

Lanno sõnul peaksid kinnises erihooldekodus olema vaid psüühiliselt haiged inimesed – näiteks skisofreenikud, kes on

Valkla Kodu on jäänud Eestis ainsaks kinniseks erihooldekoduks. Kui hästi läheb, on hoolealune selle ajaga rahunenud.

Valkla küla

endale ja teistele ohtlikud ning vajavad abi.

«Nad on endassetõmbunud, ei võta ravimeid, haiguse sümptomid süvenevad, nende haigusteadlikkus on madal ja nad võivad muutuda agressiivseks,» kirjeldas ta tüüpilisi põhjuseid, miks psüühiliselt haige inimene Valklasse satub.

«Nende puhul selline eraldatus aitab ja saame ka neid aidata – kujundada lihtsaid igapäevaseid harjumusi: ärkad, sööd, võtad ravimi, lähed tööle, on lõunaaeg jne.»

Valkla Kodu psühholoogi Teele Ööbiku sõnul on nende töö eesmärk aidata psüühiliselt haigetel leppida oma eluga ja oma haigusega. «Siin on täht-

Valkla Kodu mitmekordsete aedade ja okstraatide taustal kasvav hoone ootab parandamist ja tomatitai-